

KRISTAUS KANČIOS – VERBŲ SEKMADIENIO ISTORIJA

Kristaus Kančios – Verbų sekmadienis yra diena, kai visa Bažnyčia mini Jėzaus pergalingą įžengimą į Jeruzalę, lygiai savaitę prieš jo prisikėlimą. Maždaug prieš penkis amžius pranašas Zacharijas pranašavo:

„Didžiai džiūgauk, Siono dukterie, garsiai krykštauk, dukterie Jeruzale! Štai pas tave ateina tavo Karalius, jis išaukštintas ir pergalingas, jis nuolankus ir joja ant asilo, ant asiliuko, asilės jauniklio“ (Zch 9, 9).

Evangelistas Matas šią pranašystę šitaip iškelė į paviršių:

„Jie atvedė asilę su asilaičiu, apdengė juos savo apsiaustais, o Jėzus užsėdo ant viršaus. Didžiausia minia tiesė drabužius jam ant kelio. Kiti kirto ir klojo ant kelio medžių šakas. Iš priekio ir iš paskos einančios minios šaukė: Osana Dovydo Sūnui! Garbė tam, kuris ateina Viešpaties vardu! Osana aukštybėse!“ (Mt 21, 1–11).

Šis sekmadienis vadinamas dvejopai: Kančios ir Verbų. Ir vienu, ir kitu pavadinimu nusakoma pergalė. Šie abu slėpiniai, atveriantys *skausmingąją savaitę*, kaip sako sirai, nėra svetimi vienas kitam. Juk krikščioniškoje sampratoje nėra arba neturi būti vien negatyvios kančios, vien kančios kaip tokios. Didžiosios ir lauktosios dienos šviesa skverbiasi į tamsybių, kurios ruošia šviesą, gelmes. Tačiau, iš esmės, Verbų sekmadienis yra Jėzaus pergalingo įžengimo į Jeruzalę, kelios dienos prieš kančią, minėjimas. Šis triumfas – tai Viešpaties užbėgimas už akių mirties galioms. Tai jau pražydušios Velykos, Osana sekmadienis.

I. Iškilnės minėjimas Jeruzalėje

Rytuose sekmadienis prieš Velykas niekuomet neturėjo atgailos pobūdžio. Pasninkas buvo nutraukiamas šeštadienį ir Viešpaties dieną ir šventimas išlaikė džiaugsmingą pergales atmosferą.

Verbų sekmadienio šventimą Jeruzalėje gerai aprašė piligrimė Egerija savo knygoje *Kelionės dienoraštis* apie 383 metus. Ji rašo:

„Septintą valandą visa tauta lipa į Alyvų kalną, tai yra į bažnyčią, ir vyskupas su jais. Giedami tos dienos himnai ir priegiesmiai, skaitomi skaitiniai. Prisiartinus devintai valandai, einama į vietą, iš kurios Viešpats pakilo į dangų, ir ten visi atsisėda. Visa tauta, vyskupo akivaizdoje, yra kviečiama atsisėsti. Ten vėl giedami tos dienos himnai ir priegiesmiai. Tarp jų įterpiami skaitiniai ir maldos. Prisiartinus vienuoliktai valandai, skaitoma Evangelijos vieta, kur vaikai su palmių šakomis atbėga pasitikti Viešpaties, sakydami: *Garbė karaliui, kuris ateina Viešpaties vardu!* Vyskupas tuoj pat pakyla su visa tauta ir nuo Alyvų kalno visi nusileidžia. Visa tauta eina vyskupo priekyje giedodama himnus ir priegiesmius ir visuomet atsiliepdama: *Garbė karaliui, kuris...* Visi maži šalies vaikai, net ir tie, kurie negali vaikščioti – šiuos tėvai neša ant kaklų – savo rankose laiko šakeles, vieni palmių, kiti alyvmedžio. Šitaip yra lydimas vyskupas, kaip tą dieną buvo lydimas Kristus. Nuo kalno viršaus iki miesto ir nuo miesto iki bažnyčios, pereinant visą miestą, visi eina pėsti, net moterys, net kilmingieji, visi lydi vyskupą giedodami atliepą. Eina lėtai, kad minia nepavargtų; vakarėjant atvykstama į bažnyčią“. (Kelionės dienoraštis, in *Sources chrétiennes*, p. 221-223).

Jeruzalės liturgija pasižymėjo daugybe procesijų. Jos buvo organizuojamos kiekvieną sekmadienį, bet Verbų sekmadienį procesija buvo pantomimos pobūdžio. Buvo atkartojama Kristaus gestai tose pačiose vietose, kur juos atliko pats Jėzus. Minios viduryje vyskupas užimdavo Kristaus vaidmenį. Jis atrodė kaip Kristaus vikaras, jo atstovas žemėje. Kristui teikiama šlovė atsispindėjo vyskupo asmenyje. Procesijos ypatumai nepakito ir po vienuolikos amžių. XV a. apie tai liudija piligrimas *Fra Surianas*. Kadangi procesijoje dalyvavo piligrimai iš viso krikščioniško pasaulio ir išsaugojo neužmirštamą atminimą, Jeruzalės Bažnyčios tradicija greitai plito ir kitose Bažnyčiose, Rytuose ir Vakaruose. Visur šią dieną procesija tampo pagrindiniu įvykiu. Aklamacijos, kurias teikė žmonės Jėzui įeinant į Šventąjį Miestą dabar atsispindi šios procesijos eigoje.

2. Verbų sekmadienis Rytuose

Sirija pirmoji perėmė Verbų procesijos paprotį. Edesos karalystės semitinės bendruomenės jau nuo V a. pab. perdavė šią tradiciją persų Imperijos Bažnyčioms. Jeruzalės paprotį perėmė ir dvi didžiosios tuometinės metropolijos: Konstantinopolis ir Aleksandrija. Rytuose dienos metu švenčiama tik pergalingas Jėzaus įžengimas ir jo priėmimas Šventajame Mieste.

Rytuose perėjimas iš Verbų šventimo džiaugsmo į Didžiosios savaitės liūdesį pasimato tik į pavakarę. Sirijoje tuomet uždengiamos ikonos, kurios buvo išstatytos per dienos liturgiją. Už altoriaus pastatomas didelis juodas stendas, pažymėtas dideliu baltu kryžiumi, kurį supa Kančios įrankiai ir (ten, kur turima) išstatoma autentiško Kryžiaus relikvija. Bizantijos liturgija, vakarinės maldos eigoje kalba tokią malda:

„Pereidami iš dieviškos šventės – Palmių ir Verbų – į kitą dievišką šventę, bėkime, tikintieji, į garbingą ir išganingą Kristaus kančių iškilnę; pažvelkime, kaip jis laisvai atsiduoda dėl mūsų Kančiai ir duoda mums gyvenimą kaip išpirką už visatą“.

Šitaip įvyksta perėjimas iš Verbų triumfo į Kančios šventimą. Tuo tarpu Vakaruose akcentai dedami šiek tiek kitaip.

3. Verbų sekmadienis Vakaruose

Lotynų Bažnyčios pasaulyje besiantinanti Viešpaties Kančia užima daugiau vietos dienos liturgijoje. Šios liturgijos toną jau duoda įžanginis kreipinys prieš verbų pašventinimą:

„Šiandien kartu su visa Bažnyčia jau pradėdame švęsti didžiąją Velykų paslaptį. Šią dieną Kristus įžengė į savo miestą – Jeruzalę, kur turės mirti ir prisikels. Su nuoširdžiu tikėjimu minėdami tą išganingą jo atvykimą, ženkime paskui Viešpatį kančios ir kryžiaus keliu, kad malonės remiami, gautume dalį ir jo prisikėlime bei amžinajame gyvenime“.

Romoje jau nuo popiežiaus Leono Didžiojo pontifikato šią dieną skaitoma Kančios evangelija. Pontifikas vienoje savo homilijų prisipažįsta negalįs komentuoti viso teksto: „Būtų pernelyg daug, mano mieli broliai, šios dienos homilija viską apsaityti; todėl tęsinį nukelkime į trečią dieną, dieną, kai pradėsime Kančios skaitymą“. Ši praktika veikiausiai siekia III amžių. Tačiau pagrindinis šios dienos liturgijos elementas yra procesija.

Vakaruose Verbų procesiją į savo liturgiją paskutinė perėmė Roma. Ši apeiga joje pasirodo tik X a., o prieš XII a. popiežius dar procesijoje nedalyvavo. Jis tik nuvykdavo į Laterano baziliką ir ten aukodavo *Viešpaties Kančios* Mišias. Tuo tarpu kituose Vakarų pasaulio regionuose ši procesija buvo viena populiariausių. Ji sukvieta iš visų miestų, kaip vėliau visus surinks Kristaus Kūno ir Kraujo procesija. Tarp kitko, kad Kristaus triumfo simbolis būtų iškalbingesnis, Anglijoje ir šiaurės Prancūzijoje yra atsitikę, kad Verbų procesiją pakeitė Švč. Sakramento procesija. Vokietijoje procesijos viduje ant asilo buvo uždedama Kristaus statula. Kelios iš tokių statulų yra saugomos muziejuose.

Šiai procesijai dera sušaukti kuo didesnę tikiųjų skaičių. Dėl to parapijoje arba kitoje kulto vietoje ji turi būti viena. Eucharistija gali būti aukojama keliskart sulig tikiųjų poreikiu, tačiau to negalima pasakyti apie procesiją. Ši turi atitikti kolektyvinį pobūdį. Pavienis tikintysis negali eiti verbų procesijoje, jam to ir nereikia. Tai iš esmės kolektyvinis tikiųjų bendruomenės Kristaus pagerbimas. Toks pagerbimas tik tada pasieks savo tikslą, tik tada bus tikiųjų tikėjimo ir vilties raiška, jei sueiga atstovaus visą bendruomenę.

Šiandien prarasta liturginių šūksnių prasmė. Šūksniai reiškiami tik stadione. Galima paklausti: katras iš mūsų išdrįstų mojuoti verbų šakele, kaip tai daro skarelėmis šv. Petro aikštėje Romoje susirinkę piligrimai, sveikindami popiežių? O vis tik taip turėtų būti pergalingai pagerbiamas Kristus Karalius.

4. Verbos ir jų simbolika

Žodžiu *verbos* suprantama įvairus spektras augalų. Matas kalba apie „medžių šakas“ (Mt 21, 9), Morkus pateikia „žalias šakeles, nukirstas laukuose“ (Mk 11, 8), Evangelijoje pagal Joną randame „palmių šakas“ (Jn 12, 13), o Lukas kalba tik apie drabužius, klojamus po Jėzaus kojomis (Lk 19, 36). Kadangi Jėzaus pergalingas triumfas prasidėjo nuo Alyvų kalno šlaito, buvo manoma, kad šakelės turėjo būti alyvmedžio, simbolizuojančios taiką ir ramybę nuo Nojaus laikų. Vėliau buvo pridėta palmių šakos, kurių gauti buvo sunkiau, bet šios jau simbolizavo pergalę. Ten, kur nebuvo galima rasti nei vieno nei kito, reikėjo pasitenkinti kitais augalais. Svarbu tik, kad jie žaliuotų visada, nes tai simbolizuoja Kristaus nemirtingumą.

Palaimintas verbas tikintieji parsinešdavo ir laikydavo jas kambariuose, dirbtuvėse, tvartuose ir net laukuose palaimos ir apsaugos ženklan. Prancūzijoje žmonės

palaimintas šakeles sodindavo arba tiesiog padėdavo ant mirusiųjų kapų, šitaip norėdami iškeliavusius artimuosius įtraukti į šventimą. Be to, vienuolynai turi gražią tradiciją, kurią galėtų perimti ir visi tikintieji. Kasmet po Verbų sekmadienio šventimo, žalios šakelės yra užkišamos už kiekvieno namuose esančio kryžiaus ir net Kristaus paveikslu. Šitaip išreiškiama viltis, kad, nors Kristus greitai bus kankinamas ir pasmerktas myriop, tačiau jis tikrai prisikels, kaip šios nuolat žaliuojančios šakelės, simbolizuojančios Kristaus nemirtingumą.

Br. Lukas Skroblas OSB

